

ԿԵԱՆՔԻ ԱՆԻԻՐ

(Քաղաքում մի յիշատակարանից)

I

Գարուն էր չքնաղ, գեղածիծաղ...

Արեգակի ոսկեզօծ ճառագայթները թափանցում էին կապույտ երկինքը, փաղաքշում երկիրը, սաղմնաւորում կեանքը, պճնում ծառերը ծաղիկներով ու տերևներով, լեռներն ու ձորերը ծածկում թարմ կանաչով:

Ամեն մի արարած վայելում էր գոյութեան հրապոյրը: Հրճում էր բնութիւնը... հրճում էր և իմ հոգին:

Գարունը ինձ արբեցրել էր, կախարդել իր հմայքներով: Անուշահոտ խոտի վրայ պառկած, ես երազում էի... Բայց ի՞նչ. դժուար է ասել... Վառ երիտասարդական զառանցանքներ էին, աւանդ, անդարձ ոսկի օրերի: Կուրծքս բաբախում էր, արիւնը արագ հոսում էր երակներումս, ես փափագում էի, անյազ տենչում սիրոյ: Կը կամենայի դրկել ամբողջ աշխարհը, թեթևացնել տանջուողների բեռը, սրբել բոլորի արտասունքը, աւետել Նոր Ճշմարտութիւն, տանջուել, բայց և վայելել կեանքի երջանկութիւնը...

Կարծես սրտիս խորքը մի գերբնական ոյժ թափանցեց և կամեցաւ իրագործել իմ իղձը: Մի քանի քայլ հեռաւորութեամբ հնչեց արծաթանման ծիծաղ և ապա մի բուռը ծաղիկ թափուեց գլխիս, կրծքիս... Նս ցատկեցի... Իմ առջև կանգնած էր մի չքնաղ կոյս, թարմ, անարատ ինչպէս վաղորդեան ցօղ: Աչքերը խորհրդաւոր՝ ինչպէս անհուն ծովը, դիւթիչ ժպիտը երեսին... Մի

ինչ որ նոր լոյս սփռուեց շուրջս, արևը փայլեց աւելի պայծառ: Թեթև զեփուռը երեքեց ծաղկունքը, նրանք զլուխ խոնարհեցին, երկրպագեցին փոքրիկ կախարդուհուն... Սա ևս նրանց հետ: Այդ էակը՝ բնութեան զարդն էր, ստեղծագործութեան պսակը:

Նա ուրախ, զուարթ, իր քնքոյշ ձեռները ինձ մեկնեց... Դաշնակցութիւնը կայացաւ...

Մենք զրուցում, զուարճանում էինք, մեր ծիծաղը հնչում էր համարձակ, բարձր: Յղացած մի միտք, դադունի ցանկութիւն հաղորդում էինք իրար վստահօրէն: Կարծես, մեր հոգիները վաղուց ճանաչում էին իրար և աներևոյթ թելերով կապուած էին... Բայց, աւաղ, ժամանակը սլանում էր արագ: Դեռահաս հրապուրանքի օրերն անցան, ինչպէս մի վայրկեան...

Մենք բաժանուեցինք...

II

Անհուն և զօրեղ ծով էր մեզ շրջապատում: Անհուն և զօրեղ զգացմունք էր մեզ միացրել: Մի քանի տարի անշատուելուց յետոյ պատահեցինք իրար, բոլորն աէրը փոխարինեց անցեալի համակրութեանը: Բայց մեզ միացրել էր ոչ միայն անձնական երջանկութեան անյագ ցանկութիւնը, ոչ. նաւը մեզ մղում էր հեռու, օտար երկիր, ուր մենք լոյսի աղբիւր էինք փնտռում, որից պիտի ցրուէր մեզ պատող խաւարը: Զգտում էինք գիտութիւն ձեռք բերել, որը պիտի լուծէր դժուարին հարցեր, բուժէր մահացու խոցեր...

Գիշերը հրապուրիչ էր. աստղերը փայլում, առկայծում էին խորհրդաւոր, կարծես՝ ողջունում էին մեզ, իսկ բարձունքից հովանաւորում էր յարդգողի ճանապարհը՝ երկնակամարով փռուած՝ իբրև հսկայական մատախլապատ ժապաւէն:

Ծովը նիրհում էր՝ արևի կիզիչ ճառագայթներից թուլացած. իսկ հեռուն չքանում՝ թեթև մշուշի քօղով

ծածկուած: Անդորրութիւն էր տիրում. միայն մեքենաներն էին աղմկում, միայն լաւում էր շուրի ճողփիւնն ու ծփանքը նաւի պատերի վրայ... Մեր շուրջը բոլորը քնած էին: Երբեմն նաւաստիները անձայն՝ քնաշրջիկի նման՝ յետ ու առջ էին գնում: Միայնակ՝ տախտակամածի մի անկիւնից՝ զմայլում էինք հրաշալի տեսարանի վրայ, ձուլում այն կախարդական լոյսի հետ, որը ցոլում, պսպղում էր ջրի կոհակների մէջ, փայլում անթիւ ազամանդներով:

Երջանիկ էինք... անսահման...

Նա փաղաքշում, գուրգուրում էի նրա գանգուրները և գեղանի աչքերում որոնում գոյութեան նպատակը — այդ մշտենշենաւոր հանելուկը...

Ինձ թւում էր, թէ՛ ամբողջ աշխարհը մեզ համար միայն գոյութիւն ունի, ամեն ինչ ժպտում է մեզ և պէտք է հնազանդի... Կարծես՝ մեր նաւը զգում էր մեր հոգեկան դրութիւնը: Նա սլանում էր թեթեւ, հանգիստ, ինչպէս թիթեռ, ճեղքելով զօրեղ տարրի մակերևոյթը...

Բայց այդ ի՞նչ սև բիծ է, հրեշաւոր կենդանու նման մեր առաջը: Ի՞նչ պատահեց արդեօք... Կոտորատուած, փշրուած նաւի բեկորներ... Մեզ ի՞նչ փոյթ... Մենք ուժեղ ենք, համարձակ, ոչ մի մարդ ահարկու չէ մեզ համար: Մեր նաւը ամուր է, նաւապետը՝ հմուտ և ոչ մի ծանծաղուտ և ժայռ մեզ չեն վախեցնում: Հրապուրիչ հեռուն ուժգին գրաւում է, շողշողալով ծիածանի գոյներով...

Ի՞նչ գեղեցիկ անուրջ էր դա...

Բուռն սիրոյ ի՞նչ ուխտեր էին կէս գիշերային խաղաղութիւնը վրդովում... Ո՛րքան բարձր էր սաւառնում միտքը, ի՞նչ համարձակ դիտաւորութիւններ էին հնչում... Թեւաւոր երևակայութիւնը ձգտում էր քողարկուած ապագան թափանցել...

Միայն մի հանգամանք էր մեր երջանկութիւնը թուաւորում. այդ՝ հեռու թողած տխուր տեսարանները: Նրանք սեղմում էին մեր կուրծքը կակիծով... Բայց մենք

մեզ մխիթարում էինք, որ դա ժամանակաւոր երևոյթ է, կեանքը՝ որպէս անիւ պտտւում է, ամեն ինչ կը փոխուի. գերեզմանների վրայ անգամ փուլում են հրաշագեղ ծաղիկներ:

Այո, յառանջ, յառանջ: Ծիրանագոյն կրակով կը բորբոքուի արշալոյսը և կը յաղթէ գիշերը...

III

Մռայլ, թախծալի աշուն էր:

Սև, ծանր ամպեր էին կուտակուած հորիզոնի վրայ:

Բնութիւնը արտասուում էր, մրմնջում: Անձրևի կաթիլները մեղամաղձոտ մաղում, փշրւում էին ապակու վրայ, ճշում վշտագին: Քամին փչում էր: Երբեմն լսւում էր հրացանների որոտը...

Ջարհուրելի գիշեր էր դա. մառախլապատ մթնոլորտը ծանր էր, խեղդող. այնտեղ կատարւում էր տըխուր ողբերգութիւն. ուժեղը ոչնչացնում էր թոյլին, գինուածը՝ անգէնին:

Տենդային հայեացքով հետևում էի ժամացոյցի սլաքին: Նա առաջ էր սողում դանդաղ, ինչպէս տխուր, միատեսակ կեանքը: Ես պատրաստ էի փշրել նրա մեքենաները, որ ազատուեմ ըոպէները հաշուելու ծանր զգացմունքից:

Նորածին մանուկի ահաբեկած աղաղակը հնչեց միաժամանակ հրացանի տրաքոցի հետ: Մայրը դողդղաց, ամուր սեղմեց ձեռքս:

—Այդ ինչ էր... դու լսեցի՞ր...

Ես ծունկ չոքեցի նրա առաջ, սեղմեցի երեսիս նրա թուլացած ձեռները:

—Այնտեղ մարդիկ են որսում...

—Հանգիստ եղիր, ոչինչ... Մենք փոքրիկ ունենք...

—Խեղճուկ... խեղճուկ... ո՛ւր ծնուեց... շնչաց նա, և անգոր թեքուեց բարձին և մարած աչքերից երկու կաթիլ արտասուք գլորուեցին:

Ո՛ւր ծնունեց... Դա հառաչանք էր, մայրական-անգուսպ վրդովմունքից առաջացած բողոք. ծնել դառը հալածանքների, զրկանքների համար, առաջին օրից թշուառութեան դրոշմը կնքելով ճակատին: Ծնել տանջանքների մէջ, որ մի օր և է կամք նրանց դատաւճիւր, վախճանը որոշէր...

Ես փաղաքշում էի հիւանդին, աշխատում նրա խռովայոյգ սիրտը հանգստացնելու. իսկ նրա յոգնած դէմքի վրայ արտայայտւում էր և ներքին խռովութիւն և ֆիզիքական տանջանք:

Ծանր, խեղդող գիշեր: Մօր դրութիւնը անյոյս էր. նա կուռւմ էր մահուան հետ: Վիրաւորուած այծեամի պէս, նրա աչքերը աղերսում էին կեանք. բնագդումով բռնում էր ձեռքերս, կախում պարանոցիցս, պաշտպանութիւն էր որոնում... Նոր արտայայտութիւն երևաց նրա դէմքին, մի ինչ որ տաքակուսանք պատեց նրան, կարծես հասկացաւ, որ արդէն ուշ է: Նսեմացած հայեացքով հարցնում էր.

— Արդեօք այդ ի՞նչ անուղղելի երևոյթ է առաջ գալիս. ո՛ւր է անհետանում եռանդը, կեանքը. այդ ի՞նչ դաժան ոյժ է, որ գերիշխում է, քայքայում ամեն բան:

Կործանւում էին յոյսերս, փշրւում սրտիս լարերը: Ես նման էի խելագարի...

... Մի ակնթարթ ևս... մի հառաչք... մի հայեացք... և ընդ միշտ փակուեցան այն աչքերը, որոնք անսահման թանգ էին ինձ համար:

Այդ հզօր և ահարկու ոյժի՝ մահուան առաջ ես կանգնել էի թոյլ և անզօր, կրճտում էի ատամներս: Երբ շօշափեցի անշունչ դիակը, ինձ թուաց՝ թէ կատաւում է մի ինչ որ հրէշաւոր թիւրիմացութիւն, որի հետ հաշտուելը անհնարին է: Իմ խելքս և զգացմունքներս ընդդիմանում էին նրան: Վիշտը մորմոքում էր ինձ:

Իսկ դրսումը. քամին փչում էր լալաղին, հնչում էր, որպէս թաղման մուսյլ երգ իմ ականջներում: Անձ-

րկը անդադար թափւում էր, թափւում, ձայնարկում
վշտագին:

...Ո՛չ, ո՛չ, դա թուղթիւն է. պէտք է սթափու-
ել. կեանքի հարուածները տակ ընկնւում է միայն
տկարը. իսկ ուժեղը դիմադրում է, մարտնչում: Անձ
նական երջանկութիւնը դարձաւ ցնորք, անհետ կորաւ:
Այժմ մնում է իրագործել մեր ուխտը...

Որպէս ամայի անապատի, մէջ ծարաւից տանջու-
ածին զովացնում է յատակ ցօղը, ինձ մխիթարում է
այն միտքը՝ թէ՛ կը մեծանայ նորածին մանուկը, որին
պիտի ժպտայ և՛ կեանքը, և՛ լոյսը, և՛ արեւը...

Տիկ. Նկ. Բահաթուր

ԴՈՒ ՑՈԳՆԱԾ ԵՍ

Մենակ կ'երթայի, առաջս քարեր,
Բազմաթիւ քարեր, սեամած, դժնեայ...
Առաջ կ'երթայի, ու անթիւ խաչեր
Լուռ խոկում էին քարերի վրայ...

Ա՛խ, շիրիմները, ազիզ շիրիմներն՝
Մենակ ու տխուր ինձ կը նայէին
— Դու էլ մօտեցիր մեղմիկ հանգչելու,
Խեղճ, դու յոգնած ես, ինձի կ'ասէին...

Հայկունի